

Ieskats par atvērto zinātni (*Open Science*)

Gita Rozenberga

Nacionālais atvērtās piekļuves dienests

Latvijas Universitātes bibliotēka

Prezentācijā...

Pirmsākumi

Atvērtās zinātnes jēdziens

Atvērtie izpētes dati

Priekšrocības

Atvērtā zinātne – Open science

Atvērtā zinātne ir kustība, kuras mērķis ir padarīt zinātniskos pētījumus, datus un to izmantošanu brīvi pieejamus visiem zinātniskās sabiedrības līmeņiem, veicinot vieglāku pētniecības rezultātu un zināšanu publicēšanu ar nosacījumiem, kas ļauj tos atkārtoti izmantot, pārveidot un reproducēt.

Kāpēc tas ir svarīgi?

Avots: <https://uerick.files.wordpress.com/2013/04/justifi.jpg>

Filozofiskais viedoklis

vēlme

Ekonomiskais ieguvums

nepieciešamība

Tehniskās iespējas

iespējas

Iniciatīvas aizsākumi (1)

Atvērtās piekļuves iniciatīvu attīstība sākās 80. gadu beigās, kad sāka publicēt pirmos tiešsaistes atvērtās piekļuves (Open Access) žurnālus, 1991. gadā sāka veidot pirmo nozaru repozitoriju - arXiv, 1997. gadā tika izveidots atvērtās piekļuves digitālais arhīvs PubMed.

Iniciatīvas aizsākumi (2)

← → ↻ 🏠 <https://www.budapestopenaccessinitiative.org/read>

Budapest Open Access Initiative

[Home](#)

[BOAI15](#)
[Toward the Internet of the Mind](#)

[BOAI10](#)
[Translations](#)

[Background](#)
[Read the original BOAI declaration](#)
[Translations](#)
[FAQ](#)
[View signatures](#)
[Sign the the original BOAI](#)

[BOAI Forum](#)

[Resources](#)

Read the Budapest Open Access Initiative

An old tradition and a new technology have converged to make tradition is the willingness of scientists and scholars to publish their work without payment, for the sake of inquiry and knowledge. The new technology that is possible is the world-wide electronic distribution of the peer-reviewed literature. Removing barriers to this literature will accelerate research, enrich education, and make this literature as useful as it can be to the poor with the rich, make this literature as useful as it can be to the common intellectual conversation and quest for knowledge.

For various reasons, this kind of free and unrestricted online availability has been limited to small portions of the journal literature. But even where it has been shown that open access is economically feasible, that it gives access to relevant literature, and that it gives authors and their works [impact](#). To secure these benefits for all, we call on all interested parties to join the effort to advance this cause, the sooner we will all enjoy the benefits.

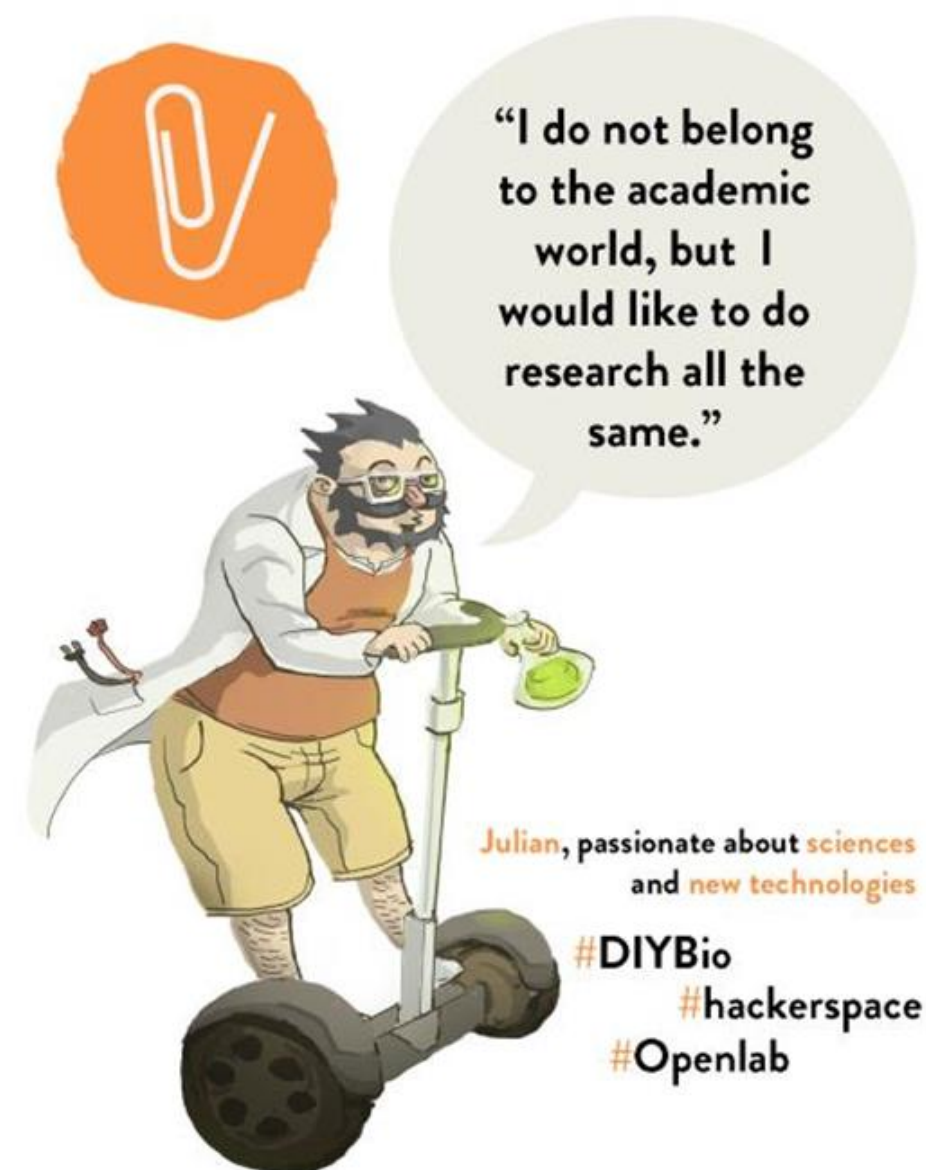
The literature that should be freely accessible online is that which is currently behind a paywall. Primarily, this category encompasses their peer-reviewed articles, but also includes preprints that they might wish to put online for comment and feedback. There are many degrees and kinds of wider and easier access to literature, we mean its free availability on the public internet, to read, to distribute, to print, to search, or link to the full texts of these articles,

2001. gada decembrī Budapeštā notika Atvērtās sabiedrības institūta organizēta konference, kas kļuva par nozīmīgāko pasākumu plašākas atvērtās piekļuves iniciatīvas attīstības aizsākumam. Konferencē tika pieņemta atvērtās piekļuves definīcija un pamatnostādnes (**Budapest Open Access Initiative**), kas tika publicētas 2002. gada februārī.

<https://www.budapestopenaccessinitiative.org/read>

Atvērtā piekļuve – Open access

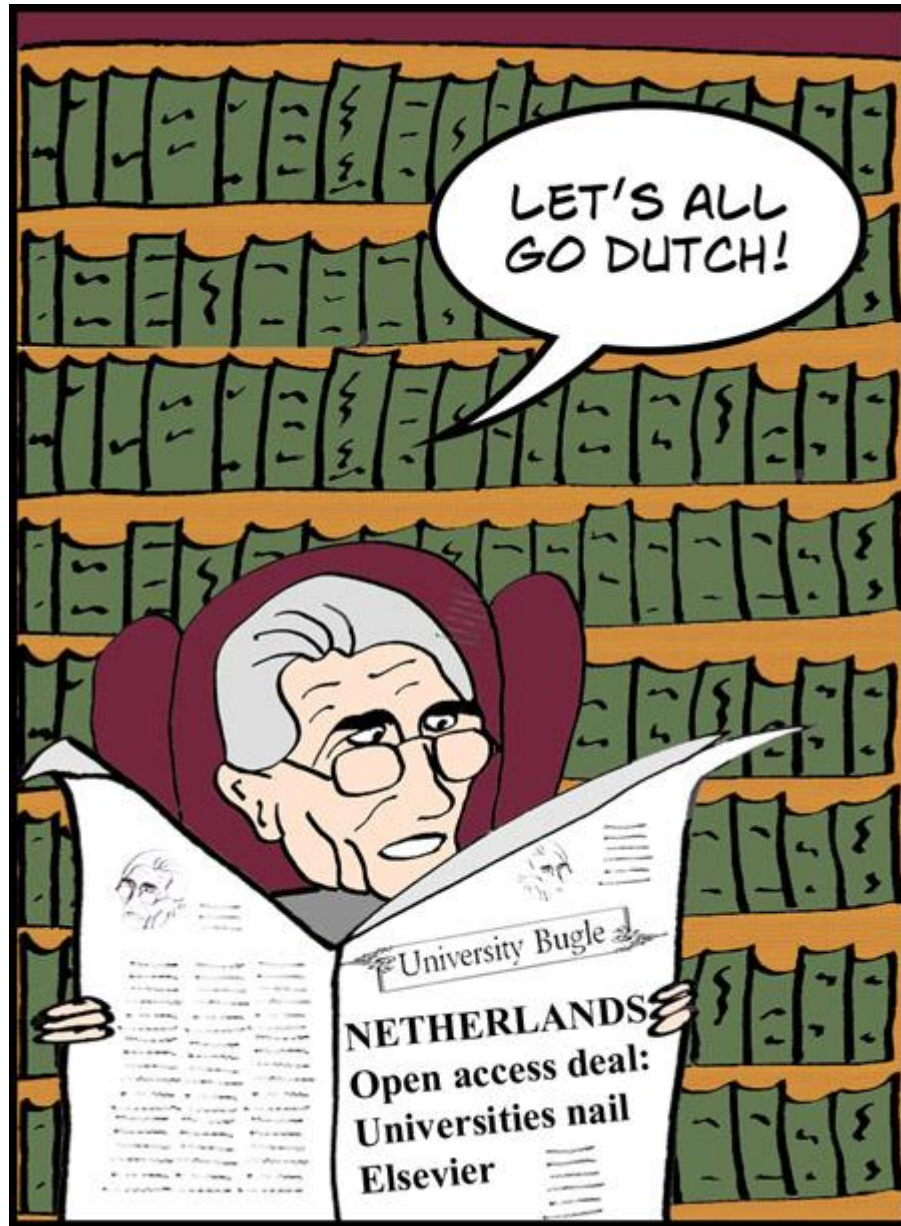
Brīva, pastāvīga, pilnteksta tiešsaistes pieeja **bez** finanšu, tiesiskiem un tehniskiem **šķēršļiem** – **tiesības lasīt, lejupielādēt, kopēt, saglabāt, drukāt, dalīties, ievērojot autortiesības**, citējot darba autoru un saglabājot darba integritāti.

Sounds familiar?

Avots: <http://hackyourphd.org/en/2014/07/the-diy-hacker/>

Vienošanās ar lielajām izdevniecībām

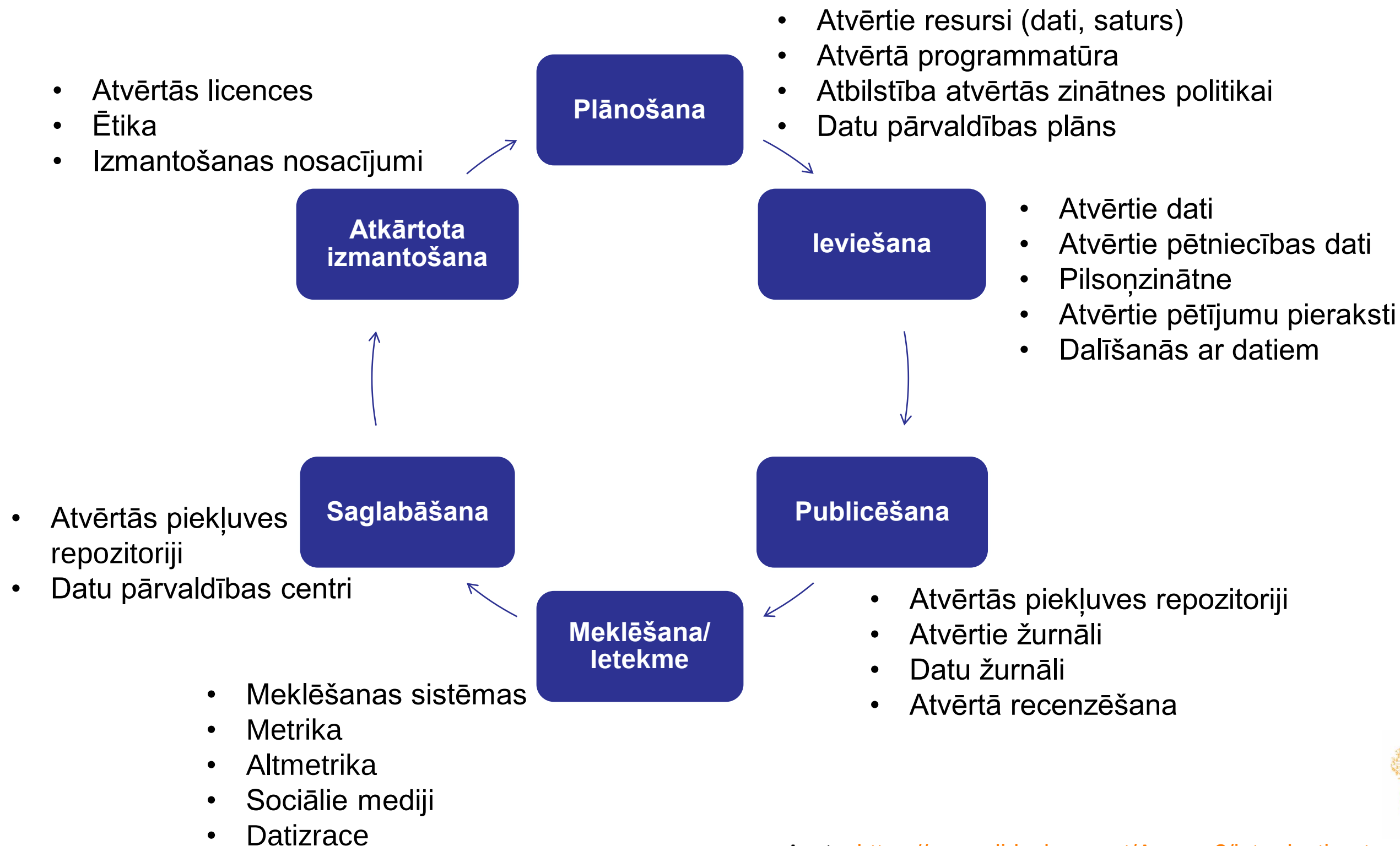
Avots: <http://blogs.plos.org/absolutely-maybe/files/2016/01/Go-Dutch.jpg>

- Zinātnisko publikāciju izstrādes izmaksu segšanas modeļa maiņa
 - Springer, Wiley and Elsevier, u.c. izdevniecības

Piemēram, Nīderlandes universitāšu un akadēmisko slimnīcu autori var brīvi vai ar būtisku atlaidi publiskot rakstus atvērti pieejamus vairāk nekā 8000 žurnālos.

Avots: <https://blogs.openaire.eu/?p=1329>

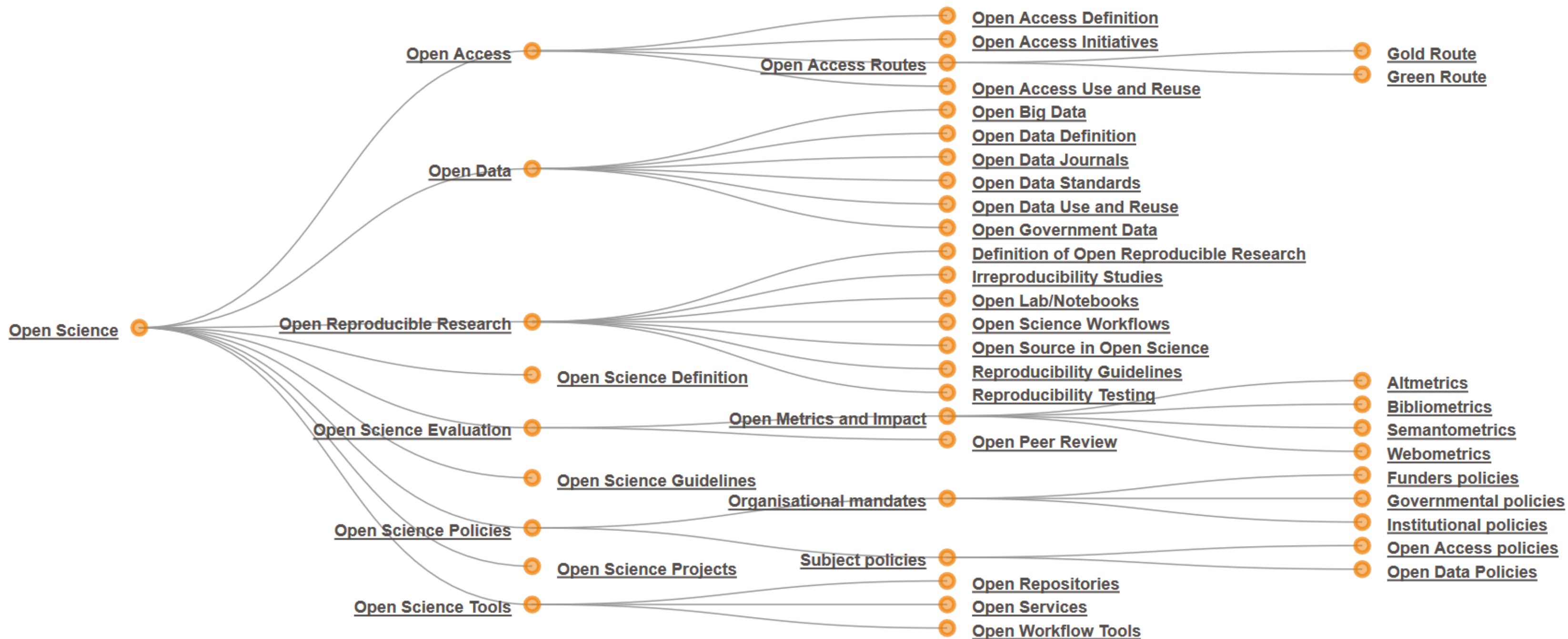
Pētniecības cikls un atvērtā zinātne

Atvērtās zinātnes komponenti

Atvērtā zinātnes klasifikācija FOSTER portālā

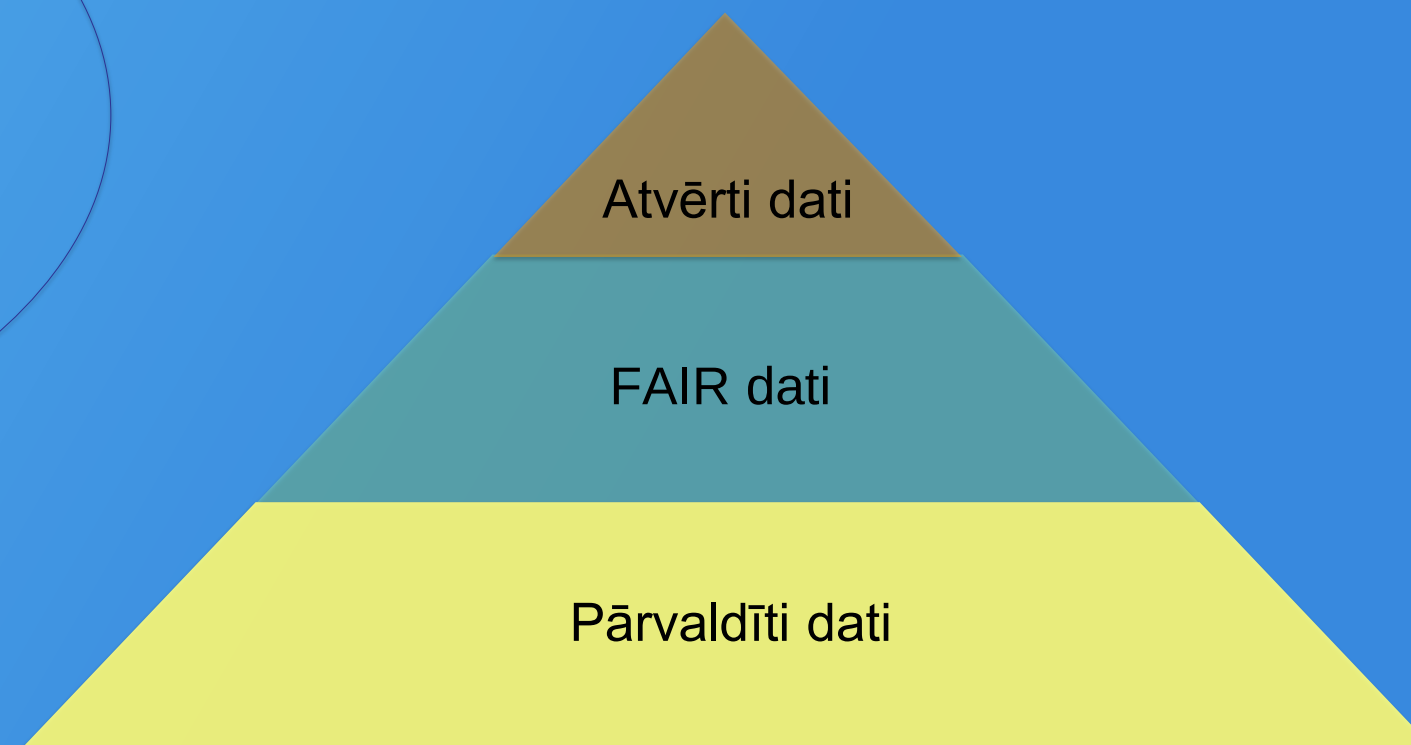
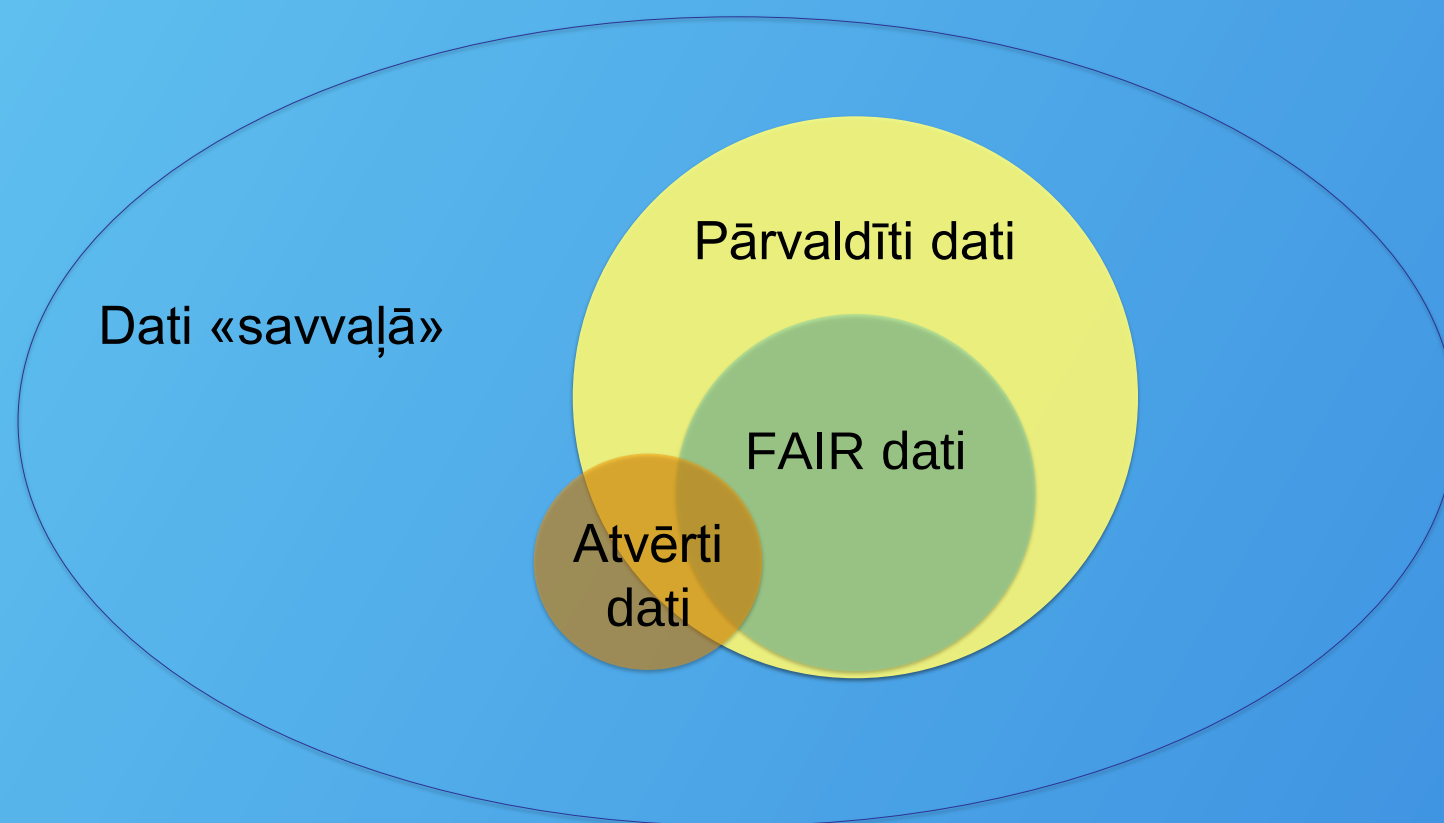

Pētniecības dati

Pētniecības dati ir fiksēta dažāda veida informācija: fakti, novērojumi, attēli, video/audio ieraksti, datorprogrammu rezultāti, mērījumi un cita veida pieredze, uz kuras balstās argumenti, teorijas, testi, hipotēzes un citi pētniecības rezultāti. Tie var būt jēldati, dati, kuriem veikta pirmapstrāde jeb “tīrīšana”, un pilnībā apstrādāti dati, kas saglabāti jebkurā formātā un informācijas nesējā.

Veids, kā dati tiek organizēti un arhivēti, ir ļoti svarīgs, lai pētījumus varētu atkārtot un pārbaudīt iegūtos rezultātus.

Pētniecības dati

Kas ir atvērtie dati?

Atvērtie dati

Brīva pieeja, iespējama
atkārtota izmantošana,
pārveidošana un
izplatīšana

Datu kopīgošana

Ierobežota pieeja
ierobežotam personu
skaitam noteiktos
apstākļos

Pētniecības datu pārvaldība

Pētniecības datu pārvaldība ietver procesus un darbības, kas vajadzīgas, lai pārvaldītu datus **visa pētniecības dzīves cikla laikā**, gan pašreizējiem, gan turpmākiem pētījumiem un interesentu vajadzībām.

Svarīga pētījuma dzīves cikla komponente ir pētniecības **datu pārvaldības plāns**.

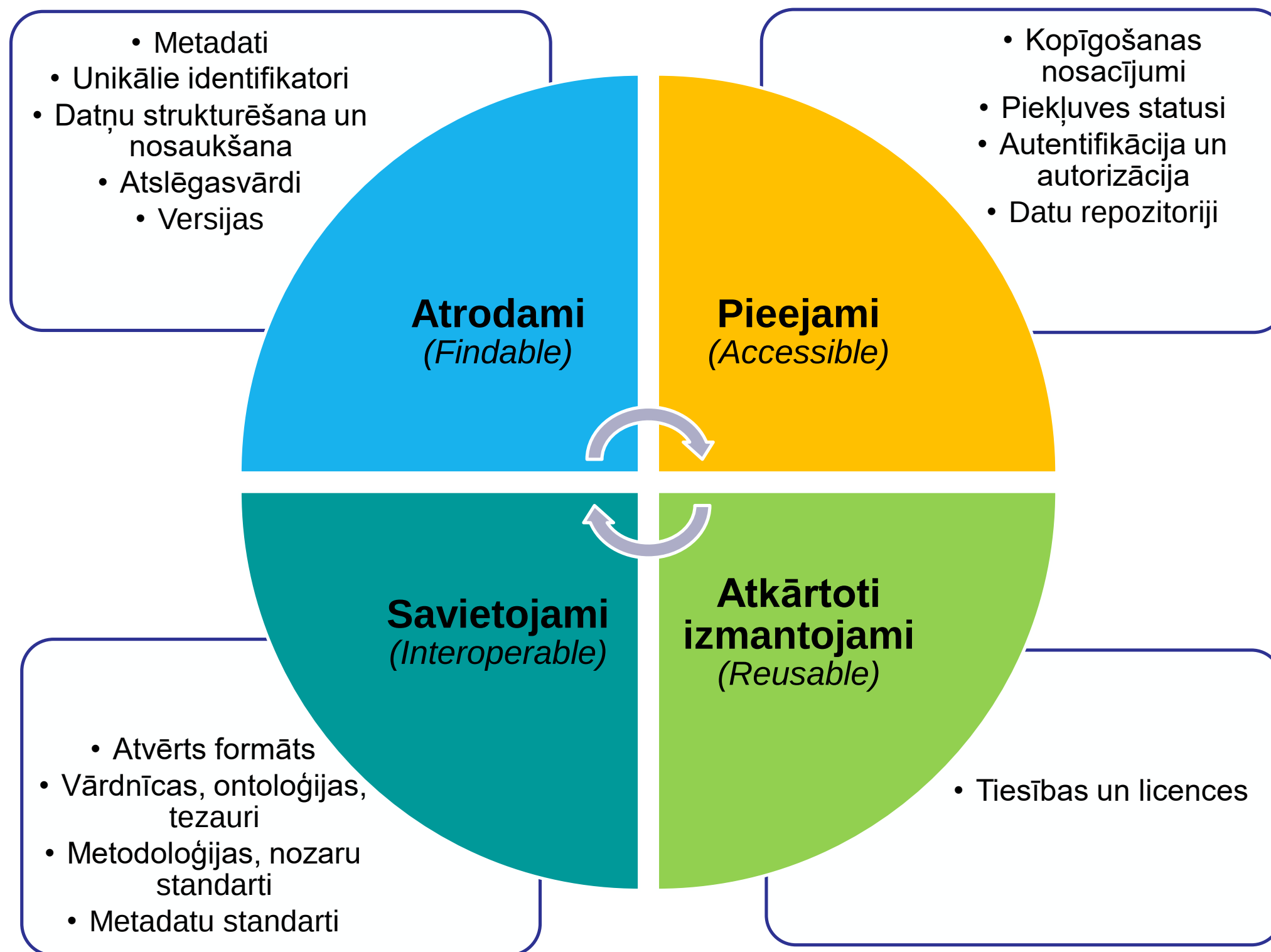

Pētniecības datu pārvaldības plāns

Pētniecības pārvaldības plāns ļauj noteikt, kādi dati, saistītie metadati un rīki tiks izmantoti, veidoti un iespējams kopīgoti pētījuma projektā. Tas ir noderīgs gan plānojot datu veidošanu, gan to atkārtotu izmantošanu, īpaši, ja pētījuma projektā iesaistīti vairāki sadarbības partneri vai valstis.

Dažādi datu pārvaldības plānu veidošanas palīgrīki ir pieejami globālajā tīmeklī.

FAIR principi efektīvai datu pārvaldībai

Infrastruktūra – datu repozitoriji

Autors noskaidro,
vai viņa
pētniecības
nozarē
ir jau izveidots
repozitorijs vai
datu krātuve.
Ja ir, tad ievieto
datus tur

Ja institūcijai,
kuru pārstāv
autors
ir izveidots
institucionālais
repozitorijs,
tad ievieto tur

Ja nozarei un
institūcijai nav
repozitorija, tad
izmanto
bezmaksas
starptautisko
repozitoriju

The Zenodo logo consists of the word "zenodo" in white lowercase letters on a blue rectangular background.

Pārbauda,
ko piedāvā
pētniecisko datu
repozitoriju
reģistrs

The re3data.org logo features the text "re3data.org" in blue, with "re" in a smaller font and "3" in a larger, bold font. Below it, in smaller blue capital letters, is the text "REGISTRY OF RESEARCH DATA REPOSITORIES".

Vairāk informācijas par repozitorija izvēli: <https://www.openaire.eu/opendatapilot-repository-guide>

Zenodo: <http://www.zenodo.org>

Re3data.org: <http://www.re3data.org>

As open as possible, as
closed as necessary

leguvumi

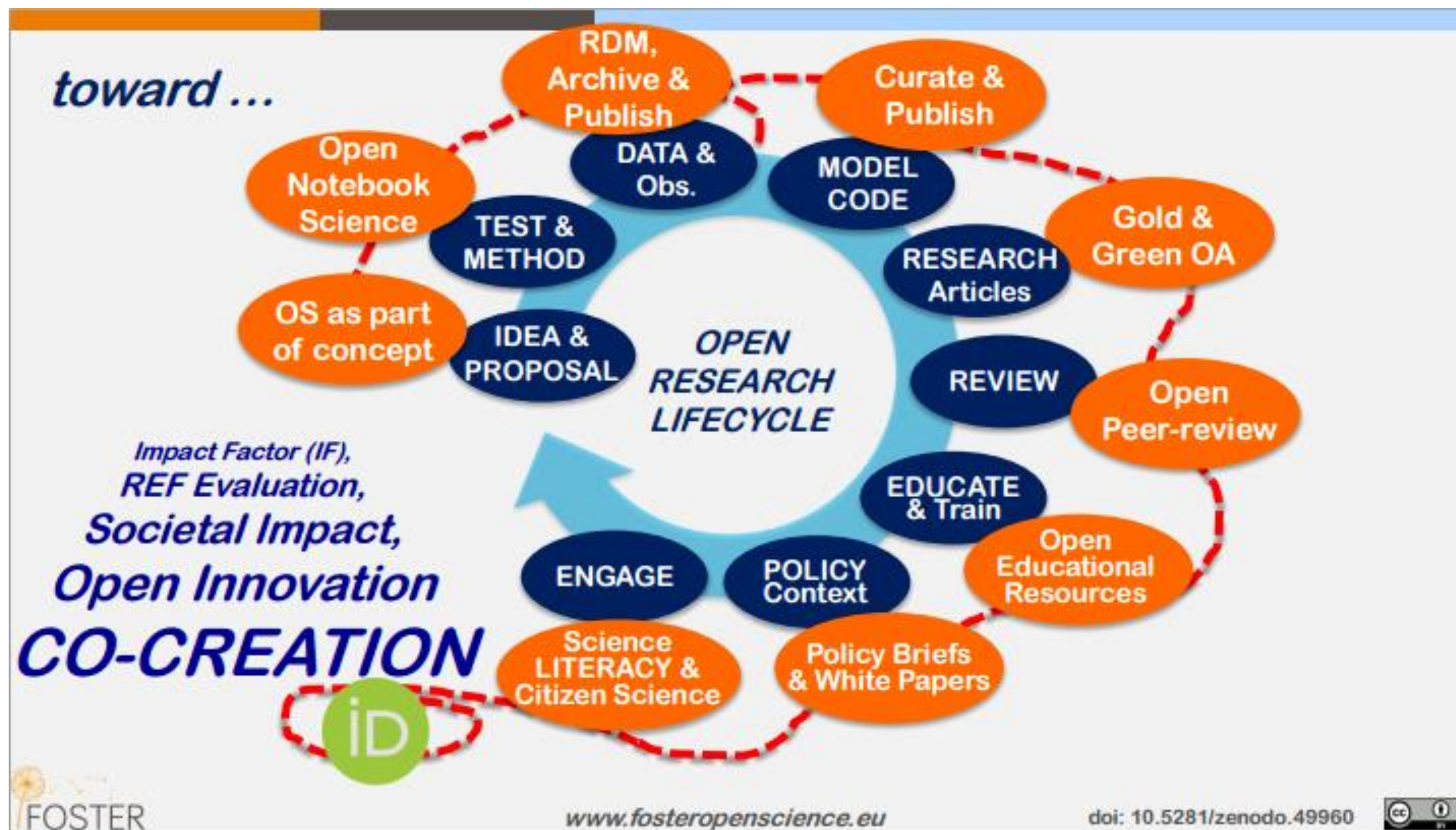
- Pētnieki
 - Mācībspēki un studenti
 - Publikāciju autori
 - Publikāciju lasītāji
 - Sabiedrība
 - Izdevēji un žurnāli
- Pētniecības finansētāji
 - Valstu pārvaldes
 - Iedzīvotāji
 - Bibliotēkas
 - Universitātes
 - Valstis

Priekšrocības pētniekam

- sniedz lielāku atpazīstamību
- ļauj saglabāt autortiesības un kontrolēt pētījuma materiālu atkārtotu izmantošanu
- piedāvā jaunas finansējuma iegūšanas iespējas
- ļauj izpildīt pētījuma finansētāju prasības
- atvieglo pētījuma datu atkārtotu izmantošanu
- attīsta labas pētniecības praksi un samazina kļūdas
- paver jaunas sadarbības iespējas

Atvērtās pētniecības cikls

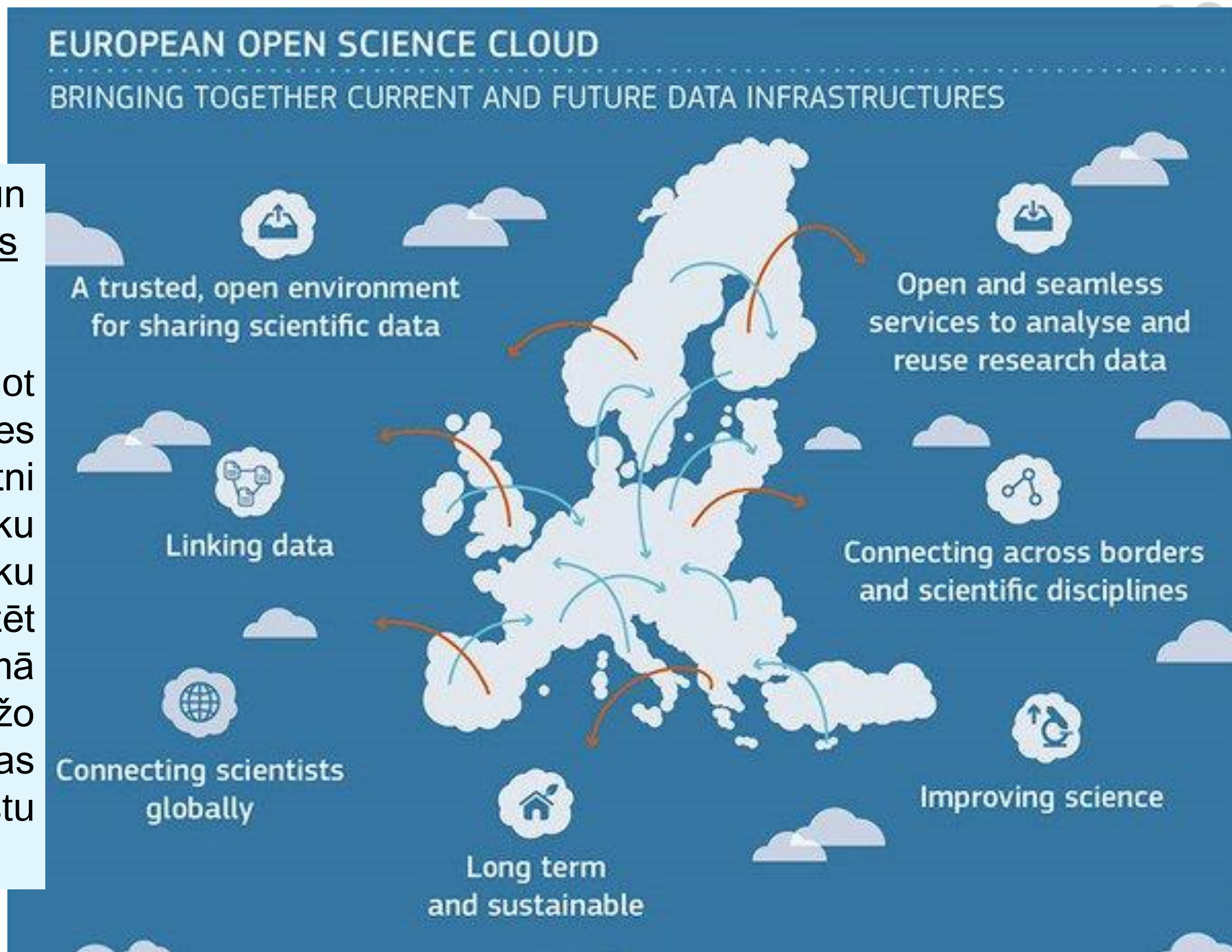

EK interese

- Paātrinājums pētniecībai un investīciju peļņa
- Novērsta pētījumu dublēšanās
- Starpnozaru pētniecība, institūciju un valstu sadarbība
- Plašākas un ātrākas iespējas pētījumu rezultātu izmantošanai uzņēmējdarbībā
- Valsts ieguldīto līdzekļu atdeve sabiedrībai

EK Pētniecības, zinātnes un inovācijas komisārs Karlušs Muedešs:

«Mūsu mērķis ir izveidot Eiropas atvērtās zinātnes mākonī, kas padarīs zinātni efektīvāku un produktīvāku un ļaus miljoniem pētnieku kopīgot un analizēt pētniecības datus uzticamā vidē, ko nenorobežo tehnoloģijas un disciplīnas un nesadala valstu robežas.»

Palīgmateriāli (1)

Science. Set Free

Making the transition of
how research is performed
and how knowledge is shared.

LEARN HOW

SERVICES

SUPPORT

OPEN SCIENCE IN EUROPE

ABOUT

SIGN IN

RESOURCES

Open Science Primers

Guides

Factsheets

Use cases

HELPDESK

FAQs

Ask a Question

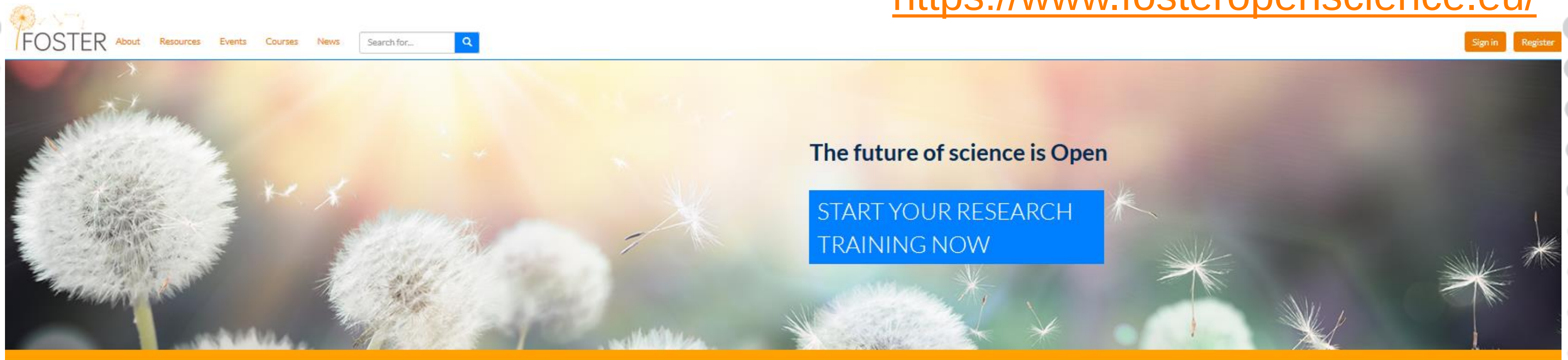
TRAINING

Webinars

Workshops

Palīgmateriāli (2)

<https://www.fosteropenscience.eu/>

USE FOSTER TO:

Access Free Courses

Get Badges

Earn Specialisation

Attend live events

Participate in the community

AVAILABLE LEARNING PATHS

The following are a list of Learning Path that will be soon available on the platform. Please keep in mind that the learning paths and badges described here are work in progress.

The open peer reviewer

The responsible data sharer

The reproducible research practitioner

The open innovator

The open access author

Palīgmateriāli (3)

<http://www.dcc.ac.uk/training>

Contact us

 because good research needs good data

Search

[Home](#) [Digital curation](#) [About us](#) [News](#) [Events](#) [Resources](#) [Training](#) [Projects](#) [Community](#) [Tailored support](#)

RDMF20: RDM and Data Sharing/Openness in The Arts - CANCELLED
London, 22 April 2020

Agenda | Registration | Unconference

Latest news

Next events

RDMF20: RDM and Data Sharing/Openness...
22 April 2020
Friends House London

Making the most of DMPonline
23 April 2020, 09:30 - 15:00
Zoom online meeting

RDA's 17th Plenary Meeting
20 April 2021 - 22 April 2021
Edinburgh International...

Kontaktinformācija

Gita Rozenberga

Nacionālais atvērtās piekļuves dienests

e-pasts: napd@lu.lv

Paldies!

